

İnfodemi Sosyal Ağ Bağımlılığı ile İlişkili midir? Is Infodemic Associated with Social Network Addiction?

Araştırma Makalesi / Research Article

Sorumlu yazar/
Corresponding author:
Harun Kirilmaz

ORCID:
0000-0001-6055-6826

Geliş tarihi/Received:
07.09.2023

Son revizyon teslimi/Last
revision received:
18.10.2023

Kabul tarihi/Accepted:
02.11.2023

Yayın tarihi/Published:
16.12.2023

Atıf/Citation:
Kirilmaz, H. & Cebeci, A. (2023).
İnfodemi sosyal ağ bağımlılığı
ile ilişkili midir? *İletişim ve
Diplomasi*, 11, 5-26.

doi: 10.54722/
iletisimvediplomasi.1356887

Harun KIRILMAZ¹, Aleyna CEBECİ²

ÖZ

Bu araştırmanın amacı infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı ilişkisini ortaya koymak, sosyal ağ bağımlılığının infodemiye etkisini tespit etmek ve sosyo-demografik değişkenlere göre infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemektir. Nicel araştırma yöntemi kullanılan çalışmada veri toplama aracı olarak "Sosyal Ağ Bağımlılığı Ölçeği" ile "Dijital Ortamda Sağlık Bilgisi Edinme ve Teyit Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma Kocaeli ilinde 18 yaş üstü 422 kişi örnekleminde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve katılımcıların sözlü rızaları alındıktan sonra toplanan verilerin analiz sürecinde tanımlayıcı istatistiksel analizler, korelasyon, regresyon ve fark analizleri kullanılmıştır. Katılımcıların infodemi ortalaması 2,89 ve sosyal ağ bağımlılığı ortalaması 2,46'dır. İnfodemi ve sosyal ağ bağımlılığı arasında pozitif ve zayıf korelasyon vardır ($r= 0,244$; $p<0,01$). Sosyal ağ bağımlılığının infodemiye etkisi anlamlı ve pozitif yöndedir ($F=26,569$; $p<0,05$). Etkiyi gösteren modele ait ilişki katsayısı 0,244; açıklanan varyans ise toplam varyansın %5,9'unu oluşturmaktadır. İnfodemi düzeyi, sosyal ağları daha uzun süre kullananlarda, kadınlarda ve bekârlarda daha yüksektir. Sosyal ağ bağımlılığı düzeyi ise sosyal ağları günlük daha uzun süre kullananlarda, bekârlarda ve gençlerde daha yüksektir. Sonuç olarak, infodemi ile sosyal ağ bağımlılığı arasında ilişki olmakla birlikte; sosyal ağ bağımlılığının infodemi üzerinde etkisi düşüktür. Do-

¹ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Sakarya, Türkiye, hkirilmaz@sakarya.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye, aleyna.cebeci@ogr.sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3385-1453

layısıyla infodemiye yol açan faktörlerin daha detaylı analiz edilmesi ve buna yönelik stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnfodemi, pandemi, sosyal ağ, sosyal ağ bağımlılığı

ABSTRACT

The purpose of this study is to reveal the relationship between infodemic and social network addiction, to determine the effect of social network addiction on infodemic, and to determine whether there is a significant difference in terms of infodemic and social network addiction according to socio-demographic variables. In this quantitative study, "Social Network Addiction Scale" and "Obtaining and Verifying Health Information from Digital Media Scale in Digital Environment" were used as data collection tools. The study was conducted in a sample of 422 people over the age of 18 in Kocaeli province. After informing the participants about the purpose of the study and obtaining their verbal consent, descriptive statistical analysis, correlation analysis, regression analysis, and difference analysis were used in the analysis of the collected data. The mean of infodemic and social network addiction of the participants was 2.89 and 2.46 respectively. There is a positive and weak correlation between infodemic and social network addiction ($r=0.244$; $p<0.01$). The effect of social network addiction on infodemic is significant and positive ($F=26.569$; $p<0.05$). The correlation coefficient of the model showing the effect is 0.244 and the explained variance is 5.9% of the total variance. The level of infodemic is higher in those who use social networks for a longer period of time, women and singles. The level of social network addiction is higher in those who use social networks longer daily, singles and young people. In conclusion, although there is a relationship between infodemic and social network addiction, the effect of social network addiction on infodemic is low. Therefore, the factors leading to infodemic should be analyzed in more detail and strategies should be developed accordingly.

Keywords: Infodemic, pandemic, social network, social network addiction

EXTENDED ABSTRACT

The widespread use of social networks, which emerged with the advance of technology and the extensive use of the internet, has brought along social network addiction. Excessive use of social networks in a way that disrupts daily life leads to a number of physical and psychological negativities. The term "infodemic", which appeared on the agenda throughout the Covid-19 pandemic, refers to the uncontrolled spread of unsubstantiated information. As a matter of fact, social networks are assumed to be

a significant factor in infodemic. Social networks, with their widespread mobility, foster an environment conducive to the formation and dissemination of misinformation, both intentionally and unintentionally, particularly in the context of the Covid-19 pandemic, which is characterised by a multitude of uncertainty. There is a strong correlation between exposure to social networks and misperceptions about Covid-19 as a result of misinformation on social networks. Spending time in a media environment containing misinformation affects attitudes and behaviours; the impact of social network addiction on infodemic should not be ignored.

This study aims to determine the relationship between infodemic and social network addiction. The quantitative research method was used in the study, and data were collected from 422 participants by simple random sampling. The questionnaire, which was applied face-to-face to collect data, consists of three parts: an introductory information form, “The Social Network Addiction Scale” and “The Obtaining and Verifying Health Information from Digital Media Scale in Digital Environment”. The introductory information form includes the participants’ socio-demographic information including gender, marital status, age, and educational status, as well as the duration of using social networks, the frequency of daily use of social networks, and the mass media they follow the developments related to Covid-19. “The Social Network Addiction Scale” shows the addiction levels of the participants with the sub-dimensions of attracting attention, mood change, withdrawal symptoms, conflict and relapse. “The Obtaining and Verifying Health Information from Digital Media Scale in Digital Environment” includes the websites, social networks or digital platforms through which participants obtain and confirm health-related information in the digital environment.

Based on the collected findings, the majority of the participants demonstrate a high level of engagement with social networks throughout the day, actively monitoring the developments related to Covid-19 pandemic on social networks, including Instagram, Twitter, and YouTube. According to the analysis results, there is a positive relationship between infodemic and social network addiction and its sub-dimensions. The effect of social network addiction and mood change, a sub-dimension of social network addiction, on explaining infodemic is at a high level. It is seen that social network addiction and its sub-dimensions have a positive effect on infodemic. In the findings obtained according to socio-demographic variables, a statistically significant difference was found between infodemic and duration of using social networks, gender and marital status variables. The level of infodemic was found to be higher among those who used social networks for an extended period of time, among women and among those who were single. There is a significant difference between infodemic and socio-demographic characteristics. In addition, a statistically significant difference was found between social network addiction and the variables of daily social network use time, age and marital status. Social network addiction is higher in those

who use social networks more on a daily basis, in individuals aged 18-25 years and in single people; therefore, there is a significant difference between social network addiction and socio-demographic characteristics.

The study concluded that there is a relationship between infodemic and social network addiction, but the effect of social network addiction on infodemic is low. Although the social network addiction and infodemic levels of the participants are at a medium level, it is seen that their infodemic levels are relatively higher. There is no study in the literature examining the relationship between infodemic and social network addiction. Hence, it is believed that this study will contribute to the field. It is important to include different variables in future studies and to develop and implement individual and institutional strategies in terms of healthcare system and health services, considering the possible effects of infodemic.

GİRİŞ

Sosyal ağlar, toplumda hemen hemen her yaş grubunda yaygın olarak kullanılmaktadır. Özellikle mobil iletişim araçları ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal ağların sunduğu olanakların ve kullanımının arttığı görülmektedir. Bununla birlikte sosyal ağlar zorbalık, yalnızlaşma ve sosyal ağ bağımlılığı gibi bazı fiziksel, bilişsel ve duygusal sorunlara da yol açabilmektedir. Sosyal ağlar ve internet, günümüzde bilgiye ulaşmanın en hızlı ve kolay yolu olmakla birlikte; insanları ve sosyal grupları birbirine bağlayan bir ortam olmakta ve sürekli gelişmektedir (Tektaş, 2014, s. 852). Teknolojiyle sürekli gelişen ve değişen dünyamızda insanlar bilgiye erişebilmek ve iletişim kurabilmek amacıyla interneti temel araç olarak kullanmaktadırlar. Öte yandan teknolojinin gelişimiyle birlikte güncel bir bağımlılık türü olarak sosyal ağ bağımlılığı kavramı ortaya çıkmıştır (Başaran vd., 2017, s. 288).

Bağımlılık, bir şey yapıldığında rahatlama, yapılmadığında ise boşluk, huzursuzluk hâli ile ortaya çıkmaktadır (Hazar, 2011, s. 161). Sosyal ağ bağımlılığı ise bireylerde kontrolü güç olan sosyal ağlara girme ve sosyal ağları kullanma dürtüsünün olmasıdır (Hou vd., 2019, s. 2). Sosyal ağ bağımlılığı, azalan üretkenlik, sağlıksız sosyal ilişkiler ve azalan yaşam doyumu gibi olumsuz sonuçlarla ilişkilidir (Sun ve Zhang, 2021, s. 1). Covid-19 pandemisi ve “yeni normal” dünya çapında pek çok değişikliğe neden olmuştur. Sosyal ağların bilgiye erişimde oynadığı rol, bu dönemde daha da artmış ve önem kazanmıştır. Sosyal ağlarda geçirilen zaman büyük ölçüde artmış ve sosyal ağ bağımlılığı riskini ortaya çıkarmıştır (Lim vd., 2021, s. 238; Adekoya vd., 2022, s. 257; Solmiano vd., 2023, s. 503). Diğer bir ifadeyle sosyal ağlar, hızı ve kolaylığı nedeniyle pandemi döneminde popülerliğini artırmıştır (Çit ve Yavuzdemir, 2021, s. 37). Akıllı telefonların günlük kullanımda yaygınlaşmasının yanı sıra eğitim ve sağlık gibi alanlarda da gün geçtikte daha fazla yer aldığı görülmektedir (Latif vd., 2019, s. 134; Dung, 2020, s. 45; Nehra ve

Mehrotra, 2022, s. 9141; Chen, 2023, s. 2; Liu, 2023, s. 1). Aynı zamanda akıllı telefonların pandemi süreçlerinde de etkin bir şekilde kullanıldığı ifade edilmektedir (Khanna vd., 2016, s. 21; Murray vd., 2022, s. 4; Bastı vd., 2023, s. 2). Bu doğrultuda Covid-19 pandemisi döneminde özellikle genç yetişkinlerin akıllı telefon ve sosyal ağları kullanımlarında artış dikkati çekmektedir (Güleryüz vd., 2020, s. 42).

Normal ve gerekli davranışların gereğinden fazla sergilenmesinin son yıllarda artış göstermesiyle birlikte, alkol ve madde bağımlılığı gibi kimyasal bağımlılıklarının yanı sıra ısrarlı ve aşırı davranışsal bağımlılıkların da dâhil olduğu görülmektedir (Andreassen, 2015, s. 175; Demirdil ve Harmancı, 2021, s. 61; Uluçay ve Kobak, 2020, s. 333). Her iki tür bağımlılık arasında benzerlik olması ise dikkat çekicidir. Nitekim kimyasal ve davranışsal bağımlılıkların ortak belirtilerinin “belirginlik”, “tolerans”, “ruh hâli değişikliği”, “çatışma”, “geri çekilme”, “sorunlar” ve “nüks etme” olduğu ifade edilmektedir (Grant vd., 2010, s. 235; Griffiths, 2005, ss. 192-193). Bu bağlamda sosyal ağ bağımlılığı; sosyal ağlarla aşırı ilgilenmek, sosyal ağlara bağlanmak veya bu ağları kullanmak için yüksek bir motivasyonla hareket etmek ve bu ağlara diğer sosyal aktiviteleri, işleri, bireyler arası ilişkileri ve/veya mental sağlığı ve refahı bozacak ölçüde çok vakit ve çaba sarf etmek olarak tanımlanmaktadır (Andreassen ve Pallesen, 2014, s. 4053). Sosyal ağ bağımlılığının uzun süre ekran karşısında kalmaya bağlı uyku bozuklukları, beden imajı, sosyal karşılaştırmanın neden olduğu anksiyete bozukluğu ve depresyona neden olduğu görülmektedir (Kara vd., 2021, s. 120).

Sosyal ağ bağımlılığının oluşumu, birbiriyle ilişkili üç model ile açıklanmaktadır. “Bilişsel-davranışsal model”; sosyal ağların uyumsuz kavrayışlardan temellendiğini ve birtakım çevresel faktörler tarafından güçlü hâle getirildiğini ve nihayetinde kompulsif ve/veya bağımlılık oluşturan davranışlara neden olduğunu savunmaktadır. “Sosyal beceri modeli”; sosyal ağ kullanımının, bireylerin kendilerini takdim becerilerinden yoksun olmaları ve sanal iletişimi yüz yüze iletişime tercih etmeleri sebebiyle ortaya çıktığını ve sonuçta sosyal ağ kullanımının zorlayıcı ve/veya bağımlılık yapıcı hâle geldiğini vurgulamaktadır. “Sosyo-bilişsel model” ise; sosyal ağ kullanımının olumlu sonuç beklentisi nedeniyle ortaya çıktığını, internet öz yeterliliği ve eksik internet öz düzenlemesiyle birleştiğinde kompulsif ve/veya bağımlılık oluşturan sosyal ağ davranışını ortaya çıkardığını savunmaktadır (Balci vd., 2019, s. 42; Griffiths, 2013, s. 1; LaRose vd., 2010, ss. 67-68; Vaghefi vd., 2020, s.1433).

Bağımlılık belirtileri çerçevesinde sosyal ağ bağımlılığının temel özelliklerini şu şekilde sınıflandırabiliriz (Andreassen, 2015, s. 176; Kuss ve Griffiths, 2011, s. 3530; Shah-nawaz ve Rehman, 2020, s. 3):

- ▶ Belirginlik: Sosyal ağ bağımlılığı, sosyal ağlarda ve internette nasıl daha fazla zaman geçirilebileceği konusunda düşünmek için çok zaman harcamaya neden olmaktadır.

- ▶ Tolerans: Sosyal ağ bağımlılığı, sosyal ağlarda başlangıçta amaçlanandan çok daha fazla zaman harcanmasına ve aynı düzeyde haz elde etmek için daha fazla sosyal ağ kurma dürtüsüne neden olmaktadır.
- ▶ Ruh hâli değişikliği: Sosyal ağ bağımlılığı suçluluk, endişe, huzursuzluk, çaresizlik ve depresyon duygularını azaltmak ve kişisel problemleri akıldan çıkarmak için bir araç olarak görülmektedir.
- ▶ Geri çekilme: Sosyal ağların kullanımı yasaklanırsa bağımlılar ruhsal gerilim yaşarlar, huzursuz olurlar, kasavetli veya asabi olurlar ve bu ağlara katılamazlarsa kendilerini endişeli hissederler.
- ▶ Nüks etme: Bağımlılar sosyal ağlarda geçirilen zamanı azaltmak için başkalarının tavsiyelerini dikkate almazlar. Sosyal ağ kullanımını azaltmaya çalışsalar da başarılı olamazlar.
- ▶ Çatışma: Sosyal ağ bağımlıları hobilerine, işlerine ve boş zaman etkinliklerine daha az öncelik tanımakta ve sosyal ağlar sebebiyle eşlerini, aile bireylerini veya arkadaşlarını görmezden gelmektedirler.
- ▶ Sorunlar: Sosyal ağ bağımlıları genellikle bu ağları o kadar çok kullanırlar ki bu durum fiziksel ve psikolojik birtakım sorunlara yol açar.

Güncel literatürden yola çıkarak sosyal ağ bağımlılığı ile ilgili şu sonuçları çıkarabiliriz (Kuss ve Griffiths, 2017, s. 1): (i) sosyal ağ ve sosyal medya kullanımı aynı değildir; (ii) sosyal ağ karmaşıktır; (iii) sosyal ağ bir varoluş biçimidir; (iv) bireyler sosyal ağları kullanmaya bağımlı hâle gelebilir; (v) Facebook bağımlılığı sosyal bağımlılığının yalnızca bir örneğidir; (vi) kaybetme korkusu sosyal ağ bağımlılığının bir parçası olabilir; (vii) akıllı telefon bağımlılığı sosyal ağ bağımlılığının bir parçası olabilir; (viii) nomofobi sosyal ağ bağımlılığının bir parçası olabilir; (ix) sosyal bağımlılığı sosyo-demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır; (x) konu ile ilgili mevcut araştırmalarda metodolojik sorunlar vardır.

Periyodik olarak küresel internet ve sosyal medya kullanım istatistiklerini içeren raporları yayımlayan “We Are Social” internet platformunun “Digital 2022” raporuna göre dijital büyümede dünya çapında internet kullanan nüfus, 2022 yılında yaklaşık 5 milyara yükselmiş ve internete erişim oranı toplam nüfusun %62,5’ini oluşturmuştur. Sosyal ağları en aktif kullanan ülkeler arasında Brezilya, Hindistan, Endonezya ve Türkiye yer almaktadır. Küresel ölçekte interneti kabul oranı %65,5 olup Türkiye’de bu oran %82’dir. Türkiye’de internet kullanıcıları, günlük yaklaşık 8 saatlerini internete bağlı olarak geçirmektedirler. Dünyada sosyal ağları en aktif kullanan 6. ülke olan Türkiye’de sosyal ağ kullanıcılarının nüfusa oranı %80’e ulaşmıştır (We are Social, 2022).

Sosyal ağlar ve akıllı telefonların dünya çapında yaygınlaşması, insanların sağlıkla ilgili doğru ve yanlış bilgilere anında erişmeleri için geniş imkân sağlamıştır. Bu bağlamda, Covid-19 pandemisi, sağlıklı kalmak ve mevcut bilgileri kullanarak uygun ön-

leyici adımlar atmak için kamuoyu tarafından yönlendirilmesi gereken çok karmaşık bir sosyal ortam yaratmıştır (Chong vd., 2020, s. 1). Bu süreçte ortaya çıkan “infodemi” terimi, Covid-19 pandemisinde toplumsal tepkiyi etkileyerek salgının yayılma hızını artırma ihtimalinden dolayı, salgın hastalıkların yönetimi sırasında yanlış bilgilendirmenin yol açacağı tehlikeleri özetlemektedir (Cinelli vd., 2020, s. 1). Kitle iletişim araçları ve sosyal ağlar yoluyla, Covid-19 pandemisi hakkında çok sayıda bilgi küresel boyutta yayılmıştır. Bu bilgilerin bir kısmı doğru olsa da çoğunlukla yanlış bilginin dolaşıma girdiği ve kasıtlı bir biçimde yayıldığı görülmüştür. Bu durum, pandemiyle ilgili yanlış bilgi ve söylenti dalgalarının pandemi ile mücadeleye engel olduğu bir “infodemi”ye yol açmıştır (Mheidly ve Fares, 2020, s. 411). Bu süreç, Covid-19 pandemisiyle birlikte infodemi ile de mücadeleyi zorunlu kılmıştır. Sosyal ağlarda yalan haber ve söylentilerin yaygınlaşmasının zararlara neden olabildiği, Covid-19 pandemisinde bu durumun daha da kötüleştiği muhakkaktır (Patwa vd., 2021, s. 1).

21. yüzyılda salgın hastalıkların yol açtığı etkiler sadece sağlık sistemini ilgilendirmemekte; ekonomik, sosyal, yönetsel ve siyasi pek çok alanı doğrudan veya dolaylı ilgilendiren gelişmelere yol açmaktadır. İnsanların gerçek ve algılanan risklere yönelik verdikleri tepkiler pandemi ile mücadele sürecinin kilit noktası olduğundan, Covid-19 pandemisinde virüsün biyolojik karakteristiklerinden çok insanların bu salgın hastalığa yönelik davranışları ile tepkilerinin niteliği üzerinde durulmuştur. Bu durumda toplumun, hükümetlerin bireysel, sosyal ve topluluk düzeyinde alınması gerekli tedbirlere ilişkin açıklamalarını doğru anlayıp anlamadıkları, pandemi ile mücadele sürecinde oldukça önemli bir unsur olmuştur (Sherman, 2020, s. xi).

Dünya tarihinde salgınla mücadelede teknoloji ve sosyal medyanın yaygın bir şekilde kullanıldığı ilk salgın Covid-19 pandemisidir. Infodemi ve infodemi ile mücadele, doğru ya da yanlış bilginin kolayca yayılabildiği, herkese hareket olanağı sağlayan dijital medyanın etkisiyle Covid-19 pandemisinde öne çıkmıştır (Gölbaşı vd., 2022, s. 139). Covid-19 pandemisi yalnızca sağlık sistemi perspektifinde değil; gerçeklik, doğru ve yanlış bilgi ayrımı açısından da son yüzyılın en büyük sosyal krizi ve tarihî bir dönüm noktasıdır (Pakkan, 2021, s. 60). Infodemi, dezenformasyon ve misenformasyonu içinde barındırmaktadır (Gölbaşı vd., 2022, s. 140). Dezenformasyon; bir bilginin kasıtlı olarak yanlış sunulması, deforme edilmesi ve enformasyonun değiştirilip çarpıtılarak, sosyolojik veya politik amaçlarla kamuoyuna sunulduğu manipüle edildiği hâlidir (Yılmaz Altuntaş vd., 2022, s. 18). Sahte haberlerin paylaşılması kasıtlı olmasa da bu haberlerin oluşturulması kasıtlı bir davranıştır (Sezerer Albayrak, 2020, s. 5). Kriz dönemlerinde belirsizliğin ve haber alma ihtiyacının artması, dezenformasyonun yayılması için uygun ortam hazırlamaktadır. Bireylerin haber alma isteği ve ihtiyacına uzmanlar ve siyasetçiler arasındaki rollerin karışması da eklendiğinde bilgi kirliliği kaçınılmaz olmaktadır. Dezenformasyonu yayma eğilimi, kaygının yoğun yaşandığı zamanlarda artmaktadır. Aksini ispatlamak için olsa dahi yanlış bilginin sürekli tekrarlanması, bu bilgiyi benimseyenlerin inançlarını güçlendirmektedir (Kara, 2021, s. 59).

Sosyal ağlar, uydurma haberlerin ve hatalı bilgilerin sürekli olarak dolaşıma sokulmasıyla dezenformasyon ortamına dönüşmektedir (Aydın, 2020, s. 88). Sosyal ağların erişim, hız ve maliyet gibi kolaylaştırıcı faktörlerden dolayı temel haber kaynağı hâline gelmesi nedeniyle toplumda her birey haber üreten ve tüketen rolüne evrilmiştir. Bunun sonucu olarak dezenformasyona elverişli bir ortam meydana gelmiştir (Kobak ve Soğukdere, 2021, s. 169). Dezenformasyonun Covid-19 pandemisinde, sosyal müdahaleler hakkında iletişimin gerçekleştiği medya ve sosyal medya akışları aracılığıyla arttığı görülmektedir (Bechmann, 2020, s. 856). Pandemi döneminde bireylerin ruhsal durumlarının incelendiği bir araştırmada, salgın ile ilgili yanlış bilgilerin ve doğrulamayan içeriklerin sosyal medyada endişe verici oranda arttığı kanıtlanmıştır (Dikmen, 2021, s. 21). Sahte verilerin, mitlerin ve karamsar bilgilerin hızla yayılması endişe, depresyon ve bazı durumlarda intihara zemin hazırlayabilmektedir (González-Padilla ve Tortolero-Blanco, 2020, s. 123). Bu durumda sahte haberler bireylerin risk algılarını değiştirebilmekte ve sağlıksız davranışları teşvik edebilmektedir. Öte yandan, Covid-19 pandemisi, fiziksel mesafeyi gerektirdiğinden uzaktan iletişim bir zorunluluk hâline gelmektedir. Sosyal bağlantıya sahip olmak, sağlıklı alışkanlıklar ve davranışlar hakkında bilgi almak için sosyal ağlar vazgeçilmez bir kaynaktır. Özellikle küresel ölçekte bir salgında, sosyal ağların toplum için önemli bir unsur olduğu görülmektedir (Pedrosa vd., 2020, s. 10).

Yukarıdaki bilgiler çerçevesinde çalışmada, sosyal ağ bağımlılığının infodemiye etkisinin olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

H₁: Sosyal ağ bağımlılığı ve infodemi arasında ilişki vardır.

H₂: Sosyal ağ bağımlılığının infodemi üzerinde etkisi vardır.

H₃: İnfodemi ile sosyo-demografik özellikler arasında anlamlı fark vardır.

H₄: Sosyal ağ bağımlılığı ile sosyo-demografik özellikler arasında anlamlı fark vardır.

YÖNTEM

Amaç

Bu çalışmanın amacı infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Ayrıca bu çalışma, infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra çalışmada, sosyo-demografik değişkenlere göre infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı açısından anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti amaçlanmaktadır.

Evren ve Örneklem

Araştırma evreni Kocaeli ilinde ikamet eden 18 yaş üstü bireylerdir. Kocaeli ilinin 2021 yılı toplam nüfusu 2.079.072'dir. %95 güven aralığında %5 hata payı ile evreni temsil eden örneklem büyüklüğü 385'tir. Bu çerçevede basit rastgele örneklem yöntemi ile 422 kişiye ulaşılmıştır.

Veri Toplama

Veriler Haziran ve Ağustos 2022 tarihleri arasında yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Veri toplamak için üç bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. İlk bölüm katılımcıların sosyo-demografik özellikleri hakkında veri toplamak amacıyla tanıtıcı bilgi formudur. İkinci bölüm "Sosyal Ağ Bağımlılığı Ölçeği" ve üçüncü bölüm ise "Dijital Ortamda Sağlık Bilgisi Edinme ve Teyit Ölçeği"dir.

"Sosyal Ağ Bağımlılığı Ölçeği": Ölçek Karaca vd. (2019) tarafından sosyal ağ bağımlılığının belirtilerini ortaya koymak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal formu beş boyut ve 26 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin boyutları sırasıyla "dikkat çekme", "duygu durum değişikliği", "geri çekilme", "çatışma" ve "nüks etme"dir.

"Dijital Ortamda Sağlık Bilgisi Edinme ve Teyit Ölçeği": Bu ölçek, Çömlekçi ve Bozkanat'ın (2021) Covid-19 pandemisinde dijital ortamlarda sağlık bilgisi edinme ve bu bilgiyi teyit etme davranışlarını ortaya koymak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal formu üç boyut ve 10 maddedir. Ölçeğin boyutları "sağlık bilgisi edinme", "dijital sağlık bilgisi edinme" ve "dijital teyit"tir. Kullanılan ölçüm araçları 5'li Likert tipi yapıdadır.

Etik Hususlar

Araştırma için Sakarya Üniversitesi Rektörlüğünden 12/05/2022 tarih ve 130502 sayılı yazı ile etik kurul izni alınmıştır. Araştırma aynı zamanda Helsinki Bildirgesi (2013) ilkelerine uygun yürütülmüştür. Katılımcılar anketlerin gizliliği ve anonimliği konusunda bilgilendirilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmada kullanılan ölçekler daha önce geçerlilik analizine tabi tutulduğu için bu çalışmada sadece güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22.0'da analiz edilmiştir. Veri analizi sürecinde ise betimsel istatistikler, korelasyon, regresyon ve fark analizleri kullanılmıştır. Analizler %95 güven aralığında gerçekleştirilmiştir.

Ölçüm Araçlarının Güvenilirlik Analizleri

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliği, Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik analizleri ile test edilmiştir (Tablo). Sosyal Ağ Bağımlılığı Ölçeğinin Cronbach alfa

değeri 0,945'tir. Faktörlere ait değer ise aşağıdaki gibidir: dikkat çekme 0,845; duygu durum değişikliği 0,913; geri çekilme belirtileri 0,907; çatışma 0,850 ve nüks etme 0,817. Orijinal ölçeğin α değeri 0,95'tir. Ölçeğin alt boyutlarının α değerleri 0,87 ve 0,93 arasında değişmektedir (Karaca vd., 2019).

Dijital Ortamda Sağlık Bilgisi Edinme ve Teyit Ölçeğinin α değeri 0,787'dir. Faktörlere ait değer ise aşağıdaki gibidir: sağlık bilgisi edinme 0,715; dijital sağlık bilgisi edinme 0,642 ve dijital teyit 0,828. Orijinal ölçeğin α değeri 0,758'dir. Alt boyutlar α değerleri hesaplanmamıştır (Çömlekçi ve Bozkanat, 2021). Bu bilgilere göre, araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik değerleri orijinal ölçeklerin güvenilirlik değerleri ile uyumludur.

Tablo 1'de ayrıca katılımcıların sosyal ağ bağımlılığı (2,46±0,76) ve dijital ortamlarda sağlık bilgisi edinme ve teyit algılarının orta düzeydedir (2,89±0,72)

Ölçek ve Alt Boyutlar	Ortalama	Standart Sapma	α
Sağlık bilgisi edinme	2,90	0,89	0,715
Dijital sağlık bilgisi edinme	2,47	0,97	0,642
Dijital teyit	3,20	1,02	0,828
İnfodemi	2,89	0,72	0,787
Dikkat çekme	2,87	0,90	0,845
Duygu durum değişikliği	2,70	1,04	0,913
Geri çekilme belirtileri	2,29	1,06	0,907
Çatışma	2,04	0,85	0,850
Nüks etme	2,38	0,87	0,817
Sosyal Ağ Bağımlılığı	2,46	0,76	0,945

BULGULAR

Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Özellikler

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile sosyal ağ kullanım durumlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Tablo 2). Buna göre katılımcıların %65,9'u kadın, %50,7'si bekâr, %32,7'si 26-35 yaş aralığında ve %38,2'si lisans mezunudur. Katılımcıların %43,8'i 6-10 yıl arasında, %46,7'si ise 11 yıl ve üzeri sosyal ağları kullanmaktadırlar. Aynı zamanda katılımcıların %46'sı günlük 1-3 saat, %32,5'i ise günlük

4-6 saat sosyal ağları kullanmaktadırlar. Diğer taraftan, katılımcıların %64'ü Instagram, %46,2'si Twitter, %37,2'si ise YouTube üzerinden Covid-19 ile ilgili gelişmeleri takip etmektedirler. Bu sonuçlardan hareketle, katılımcıların sosyal ağları uzun süredir yaygın bir şekilde kullandıkları ve Covid-19 hakkında gelişmeleri sosyal ağlar üzerinden takip ettikleri söylenebilir.

Değişkenler	n	%	
Cinsiyet	Kadın	278	65,9
	Erkek	144	34,1
Medeni durum	Evli	208	49,3
	Bekâr	214	50,7
Yaş	18-25	126	29,9
	26-35	138	32,7
	36-45	95	22,5
	46-55	63	14,9
Öğrenim durumu	Ortaöğretim	21	5,0
	Lise	106	25,0
	Ön lisans	99	23,5
	Lisans	161	38,2
	Lisansüstü	35	8,3
Sosyal ağları kullanma süresi	1-5 yıl	40	9,5
	6-10 yıl	185	43,8
	11 yıl ve üzeri	197	46,7
Sosyal ağları günlük kullanma süresi	1 saatten az	34	8,0
	1-3 saat	194	46,0
	4-6 saat	137	32,5
	7-9 saat	57	13,5
Covid-19 ile ilgili gelişmelerin takip edildiği kitle iletişim aracı*	Facebook	63	14,9
	YouTube	157	37,2
	Twitter	195	46,2
	Instagram	270	64,0

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

İnfodemi ve Sosyal Ağ Bağımlılığı İlişkisine Yönelik Bulgular

Sosyal ağ bağımlılığı ve infodemi ilişkisi, Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir (Tablo 3). Analiz sonuçlarına göre pozitif ve zayıf bir korelasyon söz konusudur [$r=0,244$ ($p<0,01$)]. Bununla beraber, sosyal ağ bağımlılığının alt boyutları ile infodemi arasında da pozitif ve zayıf bir korelasyon bulunmuştur [$r=0,225$; $r=0,240$; $r=0,184$; $r=0,213$ ($p<0,01$); $r=0,119$ ($p<0,05$)]. Buradan hareketle H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 3. İnfodemi ve Sosyal Ağ Bağımlılığı İlişkisi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Sağlık bilgisi edinme (1)	1								
Dijital sağlık bilgisi edinme (2)	,357**	1							
Dijital teyit (3)	,381**	,210**	1						
İnfodemi (4)	,736**	,660**	,799**	1					
Dikkat çekme (5)	,156**	,368**	,030	,225**	1				
Duygu durum değişikliği (6)	,164**	,354**	,061	,240**	,677**	1			
Geri çekilme belirtileri (7)	,139**	,315**	,007	,184**	,695**	,650**	1		
Çatışma (8)	,229**	,231**	,058	,213**	,408**	,481**	,555**	1	
Nüks etme (9)	,078	,244**	-,017	,119*	,541**	,555**	,637**	,679**	1
Sosyal Ağ Bağımlılığı (10)	,191**	,373**	,037	,244**	,821**	,830**	,855**	,762**	,823**

** 0.01 düzeyinde anlamlılık vardır. * 0.05 düzeyinde anlamlılık vardır.

Sosyal Ağ Bağımlılığının İnfodemi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bulgular

Sosyal ağ bağımlılığı ve alt boyutlarının infodemi üzerindeki etkilerini tespit etmek için regresyon analizi kullanılmıştır (Tablo 4). Analiz sonuçlarına göre, sosyal ağ bağımlılığının infodemi üzerindeki etkisini gösteren ilk model istatistiksel olarak anlamlıdır (F=26,569; p<0,05). Sosyal ağ bağımlılığı, infodemi üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir ($\beta=0,244$). Modele göre sosyal ağ bağımlılığının infodemiye açıklama etkisi %5,9'dur.

Aynı zamanda Tablo 4, sosyal ağ bağımlılığı alt boyutlarının infodemiye etkisine ilişkin modelleri göstermektedir ve bu modeller de istatistiksel olarak anlamlıdır (F=22,371; F=25,681; F=14,669; F=19,884; F=5,997; p<0,05). Modellere göre dikkat çekme boyutunun infodemiye açıklama etkisi %5,1; duygu durum değişikliği boyutunun infodemiye açıklama etkisi %5,8; geri çekilme belirtileri boyutunun infodemiye açıklama etkisi %3,4; çatışma boyutunun infodemiye açıklama etkisi %4,5 ve nüks etme boyutunun infodemiye açıklama etkisi %1,4'tür. Buna göre sosyal ağ bağımlılığının alt boyutlarının da infodemi üzerinde etkisi söz konusudur. Buradan hareketle H₂ hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Ağ Bağımlılığının İnfodemiye Etkisi

Bağımsız Değişken	Standartlaş-tırılmamış Değerler		Standartlaş-tırılmış Değerler	t	p	R	R2	F	p
	B	S.H.	Beta						
(Sabit) SAB	2,330 0,229	0,114 0,044	0,244	20,389 5,155	0,000 0,000	0,244	0,059	26,569	0,000
(Sabit) Dikkat çekme	2,381 0,179	0,114 0,038	0,225	20,971 4,730	0,000 0,000	0,225	0,051	22,371	0,000
(Sabit) Duygu durum değişikliği	2,446 0,165	0,094 0,033	0,240	25,909 5,068	0,000 0,000	0,240	0,058	25,681	0,000
(Sabit) Geri çekilme belirtileri	2,609 0,124	0,082 0,032	0,184	31,946 3,830	0,000 0,000	0,184	0,034	14,669	0,000
(Sabit) Çatışma	2,528 0,179	0,089 0,040	0,213	28,493 4,459	0,000 0,000	0,213	0,045	19,884	0,000
(Sabit) Nüks etme	2,661 0,097	0,101 0,040	0,119	26,446 2,449	0,000 0,015	0,119	0,014	5,997	0,015

Bağımlı Değişken: İnfodemi

Fark Analizlerine İlişkin Bulgular

Sosyo-demografik değişkenlere göre infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı açısından anlamlı fark olup olmadığını ortaya koymak için bağımsız örneklem t-testi ile tek yönlü varyans analizi tercih edilmiştir. Analiz sonucu cinsiyet değişkeni, sosyal ağ bağımlılığı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermezken, infodemi üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan medeni durum değişkeni, sosyal ağ bağımlılığı ve infodemi üzerinde anlamlı farklılığa yol açmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Fark Analizleri -I

	Değişken	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Sosyal Ağ Bağımlılığı	Kadın	278	2,49	0,747	0,358	0,378
	Erkek	144	2,41	0,798		
İnfodemi	Kadın	278	2,95	0,707	0,021	0,038*
	Erkek	144	2,79	0,726		
Sosyal Ağ Bağımlılığı	Evli	208	2,26	0,728	0,189	0,000*
	Bekâr	214	2,65	0,751		
İnfodemi	Evli	208	2,79	0,687	0,976	0,003*
	Bekâr	214	2,99	0,731		

Tek yönlü varyans analizi sonucuna göre yaş değişkeni sosyal ağ bağımlılığı üzerinde; sosyal ağları kullanma süresi değişkeni infodemi üzerinde; sosyal ağları günlük kullanma süresi değişkeni sosyal ağ bağımlılığı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılığa yol açmaktadır (Tablo 6). Diğer sosyo-demografik değişkenler ise infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılığa yol açmamaktadır. Bu sonuca göre H_3 ve H_4 hipotezleri kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 6. Fark Analizleri -II

	Değişken	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p	Post Hoc.
Sosyal Ağ Bağımlılığı	18-25	126	2,77	0,696	13,697	0,000	1-2; p= 0,003 1-3; p= 0,000 1-4; p= 0,000 2-3; p= 0,036
	26-35	138	2,46	0,791			
	36-45	95	2,19	0,724			
	46-55	63	2,25	0,677			
İnfodemi	18-25	126	2,97	0,731	1,386	0,274	---
	26-35	138	2,92	0,725			
	36-45	95	2,81	0,631			
	46-55	63	2,79	0,781			
Sosyal Ağ Bağımlılığı	Ortaöğretim	21	2,23	0,696	1,275	0,279	---
	Lise	106	2,43	0,713			
	Ön lisans	99	2,46	0,855			
	Lisans	161	2,54	0,749			
İnfodemi	Ortaöğretim	21	2,75	0,802	1,865	0,116	---
	Lise	106	2,85	0,683			
	Ön lisans	99	3,04	0,786			
	Lisans	161	2,82	0,671			
Sosyal Ağ Bağımlılığı	1-5 yıl	40	2,22	0,633	2,303	0,101	---
	6-10 yıl	185	2,47	0,739			
	11 yıl ve üzeri	197	2,51	0,806			
İnfodemi	1-5 yıl	40	2,64	0,621	3,508	0,031	1-3; p= 0,025
	6-10 yıl	185	2,88	0,734			
	11 yıl ve üzeri	197	2,96	0,709			
Sosyal Ağ Bağımlılığı	1 saatten az	34	1,91	0,638	16,317	0,000	1-2; p= 0,007 1-3; p= 0,000 1-4; p= 0,000 2-3; p= 0,008 2-4; p= 0,000
	1-3 saat	194	2,34	0,708			
	4-6 saat	137	2,60	0,726			
	7-9 saat	57	2,88	0,829			
İnfodemi	1 saatten az	34	2,86	0,552	2,028	0,109	---
	1-3 saat	194	2,84	0,691			
	4-6 saat	137	2,89	0,723			
	7-9 saat	57	3,10	0,842			

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ve sosyo-demografik değişkenlere göre infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı açısından anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymaktır. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların %46'sı günlük 1-3 saat, %32,5'i ise günlük 4-6 saat sosyal ağları kullanmakta; Covid-19 ile ilgili gelişmeleri %64'ü Instagram, %46,2'si Twitter, %37,2'si ise YouTube üzerinden takip etmektedir. Literatür incelendiğinde benzer sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Covid-19 aşısı uygulanmadan önce, Türkiye'de yükseköğrenim mezunu bireylerin %65,2'si Covid-19 aşısı hakkında gelişmeleri öncelikle sosyal ağlar aracılığıyla takip etmektedir (Kesgin ve Ünlü, 2021, s. 44). Bir diğer çalışmada katılımcıların %58,7'sinin sosyal medyada günlük 1-3 saat zaman geçirdikleri ve %75,4'ünün Covid-19 pandemisinde bilgi edinmek için sosyal medyayı kullandıkları görülmektedir (Çerçi vd., 2020, s. 195). Bireyler sosyal ağlara çoğunlukla cep telefonlarından giriş sağlamaktadır. Cep telefonlarının televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarına kıyasla daha ulaşılabilir olması, geçirilen sürenin artmasına; sosyal ağ akışının hızı, her an, her türlü bilgiye ulaşılabilmesi, bireylerin Covid-19 gelişmelerini daha çok sosyal ağlardan takip etmesine neden olduğu söylenebilir.

Araştırmaya göre sosyal ağ bağımlılığı ve infodemi arasında pozitif ve zayıf bir korelasyon söz konusudur ($p < 0,01$). Bireylerde kontrol edilemeyen sosyal ağlara giriş yapma dürtüsü, sosyal ağlarda geçirilen sürenin artmasına ve bağımlılığın ortaya çıkmasına sebep olurken kontrolsüz yayılan bilgiye maruz kalmayı da artırdığı söylenebilir. Bridgman vd. (2020, s. 1) çalışmalarında sosyal medyaya maruz kalma ile sosyal medyadaki yanlış bilgilendirmenin bir sonucu olan Covid-19 hakkındaki yanlış algılamalar arasında güçlü bir ilişki olduğuna ve yanlış bilgi içeren bir medya ortamında vakit geçirmenin tutum ve davranışları etkilediğine dikkat çekmiştir. Liu vd. (2021, s. 3) Birleşik Krallık'ta Z kuşağı örnekleminde gerçekleştirdikleri çalışmalarında sosyal medya yoluyla aşırı bilgi yüklemesinin bireyleri olumsuz etkilediğini ve algılanan aşırı bilgi yükünün Covid-19 korkusunu artırdığını tespit etmiştir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre sosyal ağ bağımlılığı ve alt boyutlarının infodemi üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır. Sosyal ağ bağımlılığının infodemiye açıklama etkisi %5,9 iken; duygu durum değişikliği boyutunun infodemiye açıklama etkisi %5,8'dir. Bireylerin kendilerini stresli, kaygılı ve yalnız hissederken sosyal ağların kendilerine iyi geleceğini düşünmeleri, günlük sorunları unutmak, kişisel sorunlardan kaçmak amacıyla sosyal ağları kullanmaları özellikle Covid-19 sürecinin sosyal mesafe ve birtakım sınırlamalarla bireyleri duygusal yönden etkilemesiyle ilişkilendirilebilir. Bozkurt ve Bozkurt (2022, s. 188) çalışmalarında sosyal ağların bazı insanların kendini güçlü hissetme ihtiyacını karşılamasına aracılık ettiğini belirtmiştir.

Sosyo-demografik değişkenlere göre sosyal ağ bağımlılığı ve infodemi açısından anlamlı bir fark olup olmadığına dair elde edilen bulgularda, sosyal ağ bağımlılığı ile

sosyal ağları günlük kullanma süresi, yaş ve medeni durum değişkenleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Sosyal ağ bağımlılığı, sosyal ağları günde 7-9 saat kullananların 7 saatten az kullananlara; 18-25 yaş arası bireylerin 25 yaş üstü bireylere; bekârların evlilere oranla yüksek düzeydedir. Bununla birlikte, infodemi ile sosyal ağları kullanma süresi, cinsiyet ve medeni durum değişkenleri arasında da anlamlı bir fark bulunmuştur. Infodemi düzeyi, sosyal ağları daha uzun süre kullananlarda, kadınlarda ve bekârlarda daha yüksek çıkmıştır.

Literatürde yer alan sosyal ağ bağımlılığı çalışmaları çoğunlukla üniversite öğrencileri ve genç bireyler üzerinde yapılsa da (Rouleau vd., 2023, s. 3; Sujarwoto vd., 2023, s. 98; Parlak Sert ve Başkale, 2022, s. 264; Taş, 2022, ss. 96-97; Kovan ve Ormancı, 2021, s. 131; Hasan, 2021, s. 3; Gómez-Galán vd., 2020, s. 4), yetişkin örnekleminde gerçekleştirilen çalışmalar da mevcuttur (Prasetya ve Wardani, 2023, s. 3; Duran ve Kaynak, 2022, s. 181). Çalışma örnekleminin 18-55 yaş arası bireylerden oluşması ve sosyal ağ bağımlılığının infodemi ile ilişkisinin incelendiği başka herhangi bir çalışmanın bulunmaması sebebiyle bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Literatürde sosyal ağ bağımlılığın belirleyicisi olarak çeşitli psikolojik ve fizyolojik faktörler öne çıkmaktadır. Ciddi bir kamu sağlığı sorunu olarak kabul edilen sosyal ağ bağımlılığında cinsiyet, yaş, kişilik özellikleri gibi bir dizi değişkenin önemli rol oynaması muhtemeldir. Bununla birlikte, sosyal ağ kullanımının bağımlılığa yol açtığı süreçlere ilişkin teorik çerçevenin yeterli olmadığı da görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü Covid-19'u pandemi beyan etmesiyle birlikte ortaya çıkan infodeminin, pandeminin başlangıcından bu yana toplumda yaygınlık kazandığı göz önüne alındığında sosyal ağ bağımlılığının infodemi düzeyini etkilediği varsayılmıştır. Bu çerçevede araştırma sonuçları pandemi sürecinde sosyal ağ bağımlılığı ve infodemi arasındaki ilişkiyi araştırarak literatüre katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmada infodemi ve sosyal ağ bağımlılığı arasında düşük düzeyde de olsa bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı zamanda sosyal ağ bağımlılığının infodemi üzerindeki etkisi oldukça düşük çıkmıştır. Bu sonuçtan hareketle, infodemi üzerinde pek çok faktörün etkili olduğunu göz önünde bulundurmakla birlikte; sosyal ağ bağımlılığının da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Katılımcıların sosyal ağ bağımlılığı ve infodemi düzeyleri orta olmakla birlikte, infodemi düzeylerinin nispeten daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadın, bekâr ve daha uzun süredir sosyal ağları kullanan katılımcıların infodemi düzeyi daha yüksek iken; bekâr, genç ve sosyal ağları daha uzun süre kullanan katılımcıların sosyal ağ bağımlılık düzeyi daha yüksektir.

Sosyal ağ bağımlılığı ve infodeminin belirleyicisi pek çok faktörün bulunduğu dikkate alındığında, araştırma sonuçlarının literatürle benzerlik gösterdiğini söylemek

mümkündür. Nitekim, Gerbner'in kültürleme kuramına (cultivation theory) göre, televizyon izlemeye daha fazla zaman ayıran kişilerin, daha az televizyon izleyen ancak temel demografik özellikler bakımından benzer olan kişilere kıyasla, gerçek dünyayı televizyon mesajlarında en sık tasvir edilen şekilde algılama olasılıkları daha yüksektir (Glynn ve Jeong, 2003, s. 637; Moyer-Gusé vd., 2008, s. 378; Stacks vd., 2015, s. 32; White, 2012, s. 137). Bu doğrultuda, benzer demografik özelliklere sahip bireylere nazaran sosyal ağ bağımlılığı düzeyi yüksek bireylerin, sosyal ağlarda Covid-19 pandemisi ile ilgili içerikleri infodemiye zemin oluşturacak şekilde algılama olasılıklarının yüksek olması beklenen bir durumdur.

Sonuç olarak, araştırmanın temel sınırlılığı, sosyal ağ bağımlılığını sadece infodemiye dikkate alarak değerlendirmiş olmasıdır. Literatürde bu çalışmada ele alınan değişkenleri birlikte inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Gelecekteki araştırmaların farklı değişkenleri dâhil etmesi ve daha büyük örneklem gruplarına uygulanması önem arz etmektedir. Toplumda sosyal ağ bağımlılığının giderek yaygınlaştığı ve pandemi süreciyle birlikte ortaya çıkan infodeminin olası etkileri dikkate alındığında, sağlık sistemi ve sağlık hizmetleri açısından bireysel ve kurumsal stratejilerin geliştirilmesi ve hayata geçirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adekoya, T. S., Emmanuel, P. M. & Damilola, T. A. (2022). Investigating psychosocial predictors of self-harming thoughts among Lagos State University undergraduates during the Covid-19 pandemic. *East African Journal of Arts and Social Sciences*, 5(2), 255-262.
- Andreassen, C. S. (2015). Online social network site addiction: A comprehensive review. *Current addiction reports*, 2(2), 175-184.
- Andreassen C. S. & Pallesen S. (2014). Social network site addiction—an overview. *Current Pharmaceutical Design*, 20(25), 4053-4061.
- Aydın, A. F. (2020). Post-Truth dönemde sosyal medyada dezenformasyon: Covid-19 (yeni koronavirüs) pandemi süreci. *Akademik Sosyal Araştırmalar*, 4(12), 76-90.
- Balci, Ş., Bekiroğlu, O. & Karaman, S. Y. (2019). Sosyal medya bağımlılığının bir belirleyicisi olarak öz saygı: Konya örneğinde bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 48, 35-64.
- Basty, R., Celik, A. & Said, H. (2023). The Academic Discipline of Information Technology: A Systematic Literature Review. *Issues in Informing Science and Information Technology*, 20, 1-23.
- Başaran Alagöz, S., Yazgan, A. E. & Baiturova, K. (2017). Tüketicilerin internet bağımlılığının sosyal medya reklamlarına yönelik genel algı ve tutumları üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 287-310.
- Bechmann, A. (2020). Tackling disinformation and infodemics demands media policy changes. *Digital Journalism*, 8(6), 855-863.
- Bozkurt, İ. & Bozkurt, Ö. (2022). Covid-19 kısıtlamaları sürecinde üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(2), 181-190.
- Bridgman, A., Merkley, E., Loewen, P. J., Owen, T., Ruths, D., Teichmann, L. & Zhilin, O. (2020). The causes and consequences of Covid-19 misperceptions: understanding the role of news and social media. *The Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 1(Special Issue on COVID-19 and Misinformation), 1-18.
- Chen, J. (2023). Application of Mobile Learning in Higher English Education Systems Using Cognitive Web Services. *International Journal of e-Collaboration*, 19(2), 1-23.
- Chong, Y. Y., Cheng, H. Y., Chan, H. Y. L., Chien, W. T. & Wong, S. Y. S. (2020). Covid-19 pandemic, infodemic and the role of eHealth literacy. *International Journal of Nursing Studies*, 108, 103644.
- Cinelli, M., Quattrocioni, W., Galeazzi, A., Valensise, C. M., Brugnoli, E., Schmidt, A. L., Zola, P., Zollo, F. & Scala, A. (2020). The Covid-19 social media infodemic. *Scientific Reports*, 10(1), 1-10.
- Çerçi, Ü. Ö., Canöz, N. & Canöz, K. (2020). Covid-19 krizi döneminde bilgilendirme aracı olarak sosyal medya kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 184-198.
- Çit, D. & Yavuzdemir, M. (2021). Covid-19 salgınının medya ve bilgi okuryazarlığı izdüşümü: infodemi. *Library Archive and Museum Research Journal*, 2(1), 36-46.

- Çömlekçi, M. F. & Bozkanat, E. (2021). İnfodemide dijital ortamda sağlık bilgisi edinme ve teyit davranışları. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 41(1), 103-125.
- Demirdil, G. & Harmancı, P. (2021). *Davranışsal bağımlılıklar*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Dikmen, M. (2021). Covid-19 Pandemisinde üniversite öğrencilerinin depresyon düzeyleri ile sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişki: bir yapısal eşitlik modeli. *Bağımlılık Dergisi*, 22(1), 20-30.
- Dung, D. T. H. (2020). The advantages and disadvantages of virtual learning. *IOSR Journal of Research & Method in Education*, 10(3), 45-48.
- Duran, S. & Kaynak, S. (2022). Insomnia in adults during Covid-19 pandemic and its association with social media addiction. *Journal of Turkish Sleep Medicine*, 9, 180-185.
- Glynn, C. J. & Jeong, I. (2003). Public opinion and the media. D. H. Johnston (Ed.), *Encyclopedia of International Media and Communications* (pp. 631-640). Elsevier.
- Gómez-Galán, J., Martínez-López, J. A., Lázaro-Pérez, C. & Sánchez-Serrano, J. L. S. (2020). Social networks consumption and addiction in college students during the Covid-19 pandemic: educational approach to responsible use. *Sustainability 2020*, 12(18), 1-17.
- González-Padilla, D. A. & Tortolero-Blanco, L. (2020). Social media influence in the Covid-19 pandemic. *International Brazilian Journal of Urology*, 46(1), 120-124.
- Gölbaşı, S. D., Metintas, S. & Önsüz, M. F. (2022). Web sitelerinde yer alan Covid-19 ile ilişkili mitlerin infodemi açısından değerlendirilmesi: bir içerik analizi. *Turkish Journal of Public Health*, 20(1), 138-151.
- Grant, J. E., Potenza, M. N., Weinstein, A. & Gorelick, D. A. (2010). Introduction to behavioral addictions. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 233-241.
- Griffiths, M. D. (2005). A components model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, 10(4), 191-197.
- Griffiths, M. D. (2013). Social networking addiction: Emerging themes and issues. *Journal of Addiction Research & Therapy*, 4(5), 1-2.
- Güleryüz, S., Esentaş, M., Yıldız, K. & Güzel, P. (2020). Sosyal izolasyon sürecindeki bireylerin serbest zaman değerlendirme biçimleri: sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Focuss Spor Yönetimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-45.
- Hasan, M. R. (2021). A study on social media addiction of young people during Covid-19 in Bangladesh. *Academia Letters*, 2, Article 2791.
- Hazar, Ç. M. (2011). Sosyal medya bağımlılığı-bir alan çalışması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32, 151-175.
- Hou, Y., Xiong, D., Jiang, T., Song, L. & Wang, Q. (2019). Social media addiction: its impact, mediation, and intervention. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 13(1), 1-17.
- Kara, M. A. (2021). Sınırsız bilginin sınırları: Covid-19 pandemisi ve bilginin elde edilmesi, paylaşılması ve kullanılması ile ilgili etik sorunlar üzerine. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, 29(1), 48-65.

- Kara, N., Kobak, K. & İgit, A. (2021). Experimental research on gifted students and social media communication competence program. *Journal of Economy Culture and Society*, 0(64), 119-141.
- Karaca, F., Yıldırım, O. G. & Kulaksız, T. (2019). Sosyal Ağ Bağımlılığı Ölçeği'nin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6(2), 337-360.
- Kesgin, Y. & Ünlü, D. G. (2021). Covid-19 aşısı ve yalan haber: aşılama öncesinde bireylerin yalan haber içeriklerini fark etme, takip etme ve teyit etme eğilimlerinin belirlenmesi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 35, 32-55.
- Khanna, R. R., Wachter, R. M. & Blum, M. (2016). Reimagining electronic clinical communication in the post-pager, smartphone era. *Jama*, 315(1), 21-22.
- Kobak, K. & Soğukdere, Ş. (2021). Sosyal medyadaki dezenformasyon: 2021 Türkiye orman yangınları örneği. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 4(2), 167-189.
- Kovan, A. & Ormancı, N. (2021). Üniversite öğrencilerinin sosyal medyadaki gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki: Covid-19 pandemi örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 4. Kültürel Bilişim, İletişim ve Medya Çalışmaları Kongresi Özel Sayısı, 125-145.
- Kuss, D. J. & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction—a review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528-3552.
- Kuss, D. J. & Griffiths, M. D. (2017). Social networking sites and addiction: Ten lessons learned. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(3): 311, 1-17.
- LaRose, R., Kim, J. & Peng, W. (2010). Social networking: addictive, compulsive, problematic, or just another media habit? Z. Papacharissi (Ed.), *A networked self: identity, community, and culture on social network sites* (pp. 67-89). New York: Routledge.
- Latif, M. Z., Hussain, I., Saeed, R., Qureshi, M. A. & Maqsood, U. (2019). Use of smart phones and social media in medical education: trends, advantages, challenges and barriers. *Acta Informatica Medica*, 27(2), 133-138.
- Lim, K. Q., Zulkifli, N. A., Karupiah, G., Miundy, P., NG, CG. & Low, S. Y. (2021). Development of Social Media Addiction Scale for Covid-19 pandemic (SMACOP). *Medicine & Health*, 16(2), 237-248.
- Liu, R. (2023). Analysis of multimedia technology and mobile learning in English teaching in colleges and universities. *Nonlinear Engineering*, 12(1), 1-11.
- Liu, H., Liu, W., Yoganathan, V. & Osburg, V. S. (2021). Covid-19 information overload and generation Z's social media discontinuance intention during the pandemic lockdown. *Technological Forecasting and Social Change*, 166, 1-12.
- Mheidly, N. & Fares, J. (2020). Leveraging media and health communication strategies to overcome the Covid-19 infodemic. *Journal of Public Health Policy*, 41, 410-420.
- Moyer-Gusé, E., Giles, H. & Linz, D. (2008). Communication Studies, Overview. L. Kurtz (Ed.), *Encyclopedia of Violence, Peace, & Conflict* (2nd edition) (pp. 368-379). Academic Press.
- Murray, M. C., Pérez, J. & Fluker, J. (2022). Digital Literacy in the Core: The Emerging Higher Education Landscape. *Machine Learning*, 19, 1-13.

- Taş, F. (2022). Perceived stress, social support and social media addiction in university students during Covid-19 pandemic. *Bağımlılık Dergisi*, 23(1), 95-104.
- Tektaş, N. (2014). Üniversite öğrencilerinin sosyal ağları kullanımına yönelik bir araştırma. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(XVII), 851-870.
- Uluçay, D. M. & Kobak, K. (2020). Dijital detoks: teknoloji bağımlılığına karşı yeni bir eğilim ve genç yetişkinler özelinde bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi İlel Dergisi*, 7(2), 325-350.
- Vaghefi, I., Qahri-Saremi, H. & Turel, O. (2020). Dealing with social networking site addiction: A cognitive-affective model of discontinuance decisions. *Internet Research*, 30(5), 1427-1453.
- We Are Social (2022). Digital 2022: Another year of bumper growth. <https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2>. Erişim T. 3 Ekim 2023.
- White, A. (2012). Perception is reality: the effects of stereotypical images. A. White (Ed.), *Chandos Information Professional Series* (125-139). England: Chandos Publications.
- Yılmaz Altuntaş, E., Altıparmak, İ., Sünger, B. & Tünel, C. (2022). Covid-19 pandemisi sürecinde bilgi ve haber kaynaklarına ulaşmada yeni bir risk olan "Infodemi" yönetiminde kullanılan iletişim stratejileri. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(29), 15-27.

Yazar katkı düzeyi/Author contributions:

Makale Tasarımı: H. Kırılmaz, A. Cebeci. Literatür Taraması: H. Kırılmaz, A. Cebeci. Veri Toplama ve Analiz: H. Kırılmaz, A. Cebeci. Sonuç: H. Kırılmaz, A. Cebeci. Son Okuma, Kontrol ve Sorumluluk: H. Kırılmaz, A. Cebeci.

Design of article: H. Kırılmaz, A. Cebeci. Literature review: H. Kırılmaz, A. Cebeci. Data acquisition and analysis: H. Kırılmaz, A. Cebeci. Conclusion: H. Kırılmaz, A. Cebeci. Final reading, checking and approval: H. Kırılmaz, A. Cebeci.

Hakem değerlendirmesi/Peer review:

Dış bağımsız/Externally peer reviewed

Çıkar çatışması/Conflict of interest:

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir/The authors have no conflict of interest to declare

Finansal destek/Grant support:

Yazarlar bu makalede finansal destek almadığını beyan etmiştir/The authors declared that this article has received no financial support.